

بررسی تاثیر نقش اطلاع‌رسانی سایبری بر آموزش امداد رسانی در شهروندان (مطالعه موردی ستادهای بحران شهرداری قیامدشت)

انسیه اسماعیلی نیسیانی^۱، آنی میرزاخانیان^۲، روح الله احمدزاده کرمانی^۳

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی تاثیر نقش اطلاع‌رسانی سایبری بر آموزش امداد رسانی در شهروندان مطالعه موردی (ستاد بحران شهرداری قیامدشت) بود. بدین منظور با بهره‌گیری از روش توصیفی پیمایشی، اطلاعات با استفاده از پرسشنامه‌های محقق ساخته نقاط ضعف و قوت امداد و نجات و محقق ساخته عوامل تاثیر گذار بر بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر جم آوری شد. جامعه آماری شامل کلیه جامعه آماری تحقیق حاضر عبارت است از کلیه مدیران و کارشناسان شهرداری و ستاد بحران که طبق برآوردی که از ستاد بحران انجام شده نزدیک به ۷۰ نفر بود. به دلیل اینکه در جدول مورگان نمونه‌ها زیر ۶۰ نفر به دست آمد، در نتیجه نمونه به صورت تمام شمار در نظر گرفته شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو سطح توصیفی و استنباطی انجام شد. در سطح توصیفی با استفاده از مشخصه‌های آمار توصیفی و در سطح استنباطی از آزمون آزمون مناسب آماری t-test، آزمون فریدمن و نیز تحلیل واریانس و رگرسیون و SWOT استفاده شد. یافته‌ها نشان دادند که بین خصوصیات رسانه‌ای، موقعیت‌های مواجهه، دسترسی و بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر رابطه وجود دارد همچنین در خصوص نقاط قوت گروه امداد و نجات عبارت‌اند از: «کمیت امکانات سایبری، اعتبارات جهت ارتقا امکانات سایبری، کمیت امکانات و تجهیزات در فضای سایبری و ... و نقاط ضعف عبارت‌اند از: «کیفیت آموزش سایبری، وجود آموزش‌دهندگان با تجربه جهت استفاده از فضای سایبری و ... می‌باشد.

کلیدواژه‌ها: اطلاع‌رسانی، سایبر، فضای سایبر، مدیریت بحران، SWOT

۱- کارشناسی ارشد علوم ارتباطات اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شرق، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

۲- استادیار گروه علوم ارتباطات، دانشکده علوم انسانی، واحد تهران شرق، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۳- استادیار گروه علوم ارتباطات، دانشکده علوم انسانی، واحد تهران شرق، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

مقدمه

با آغاز قرن بیست و یکم، انقلاب فناوری اطلاعات و ارتباطات چشم‌انداز اجتماعی زندگی انسان را دگرگون ساخته است. از این رو تمدن و جهانی نوین در حال شکل‌گیری است که با خود اشکال جدید خانواده، کار، عشق ورزیدن و زندگی، نظام جدید اقتصادی، تعارضات جدید سیاسی و مهم‌تر از همه آگاهی دگرگون یافته‌ای به همراه آورده است (تافلر، ۱۳۸۰، ۱۵).

اکنون بشر پا به عرصه‌ای گذاشته که به گفته آلون تافلر در کتاب موج سوم، قدرت، ثروت و امنیت بر پایه دانش است و سرعت وجه مشخصه‌ی آن و اطلاعات، به عنوان ارزشمندترین کالا محسوب می‌شود. عصر اطلاعات یا به روایتی «عصر رایانه‌ها و شبکه‌ها»، جهانی را ترسیم می‌نماید که بر پایه شبکه‌های رایانه‌ای و تعاملات کاربران با رایانه‌ها شکل گرفته است و بسیاری از روابط انسانی و اجتماعی بشر در حال انتقال به این فضای جدید می‌باشند. این جهان نوپا که به سرعت در حال بسط و گسترش بوده و تمامی شئون زندگی بر روی کره زمین را تحت تاثیر قرار داده است، بر پایه فناوری اطلاعات و رسانه‌های ارتباطی نوین استوار بوده و در فضایی غیر فیزیکی به رشد و بالندگی خود ادامه داده و در حال تسخیر جهان واقعی می‌باشد. لذا انسانی که در این عصر زندگی می‌کند با فضایی متفاوت از فضای واقعی، با عنوان فضای سایبر مواجه است و برای رشد و بالندگی در این فضا بایستی همگام با انسان‌های عصر خویش پیش برود و این مستلزم آشنایی کافی با این فضا است.

فن‌آوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی به همه فضاهای اجتماعی، سازمانی و فردی جوامع بشری وارد شده و شیوه زندگی روزمره، کار و معرفت او را به درجات گوناگون تحت تاثیر قرار داده‌اند. برخورداری از این فن‌آوری‌ها، به مثابه وقوع یک «چرخش پارادایمی» در زندگی فردی و اجتماعی انسان است که در آن حتی مفاهیم کهن نیز با هندسه معرفتی جدیدی قابل شناخت هستند. به تعبیر مانوئل کاستلز فن‌آوری‌های نوین اطلاعات، نقاط دور عالم را در شبکه‌های جهانی به همدیگر پیوند می‌دهند، ارتباطات رایانه‌ای مجموع‌های از جوامع مجازی را به وجود می‌آورند و در نتیجه آن همه ساختارها و فرآیندهای مادی و معنوی بشری دگرگون می‌شوند (کاستلز، ۱۳۸۰: ۴۸) در واقع به تناسب بهره‌مندی جوامع از فن‌آوری اطلاعاتی و ارتباطی و ایفای نقش در ارتباطات و تعامل بین مردم و تبادل اطلاعات و دسترسی جامعه به این فرآیند، تغییرات اجتماعی شتاب و شدت بیشتری می‌گیرد. از این رو، بیان این که بین فن‌آوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی و شکل‌گیری زندگی اجتماعی پیوندی استوار برقرار شده است، مفهومی اغراق آمیز نیست (گرینبرگ، ۲۰۰۵: ۲).

ارتباطات و فنون ارتباطی از اصول مهم در اطلاع‌رسانی و آموزش‌های شهروندی به شمار می‌آید چراکه همراه با تغییرات جمعیتی در جهان، تغییرات تکنولوژیکی هم به وجود آمده تا آنجا که منجر به انقلاب اطلاعات و ارتباطات گردیده است. در دنیایی که امروزه ارتباطات افراد تا حد زیادی به فضاهای مجازی وابسته شده و از قضا نقش این فضاها در شکل‌گیری و تقویت ارتباطات بیشتر هم می‌شود، جای تعجب نیست که مراکز آموزشی و اداری هم بتوانند از رسانه‌های اجتماعی برای ارتباط بیشتر با مخاطبان خود استفاده کنند.

بسیاری از شهروندان، ارتباطات امروزی خود را مدیون فضای سایبری می‌دانند و تجربیات شان را از این طریق با هم در میان می‌گذارند. با توجه به گسترده شدن شهرها و محدوده‌های جمعیتی و سنگین شدن بار مسئولیتی و اجرایی مدیریت شهری، فضای سایبری می‌تواند نقش موثر و یاور خوبی برای مدیریت بحران شهری در زمینه امداد رسانی باشد.

واژه «فضای سایبر» نخستین بار توسط ویلیام گیبسون نویسنده کانادایی داستان‌های علمی تخیلی در کتاب *نرومنسر* در سال ۱۹۸۴ به کار برده شد. فضای سایبری برای گیبسون در حقیقت یک فضای تخیلی بود که در آن تمامی انسان، ماشین‌ها و منابع اطلاعاتی در جهان به گونه‌ای از طریق رایانه‌های متعدد به هم متصل بودند. از این رو مفهوم سایبر از دیدگاه گیبسون شاید به نوعی با هوش مصنوعی و رباتیک نزدیک‌تر است تا آنچه که امروز به نام فضای سایبر شناخته می‌شود. (بابایی و خان‌نیک، ۱۳۹۰: ۷) کاترینر (۱۹۹۸) معتقد است که دیدگاه گیبسون خود به خود به وجود نیامده و دگرگونی‌های فناوری دهه‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ نقش زیادی در ظهور این اصطلاح داشته است (ویتاکر، ۲۰۰۴).

اینترنت یکی از پیچیده‌ترین قسمت‌های سایبر است که توسعه آن در حال حاضر باعث تحولات شگرفی در زندگی انسان‌ها شده است. روند رشد و پیشرفت اینترنت به معنای فضای سایبر آقدر گسترده شده است که تقریباً اکثر انسان‌ها به این تکنولوژی وابستگی پیدا کرده‌اند. در این گزارش بیشتر بر روی ابعاد مختلف فضای سایبر که بر روی مخاطب تاثیرگذاری‌های مختلفی دارد، بحث خواهیم کرد. متأسفانه در ایران وقتی صحبت از اینترنت، سایبر و وب می‌شود در ذهن بسیاری از مخاطبان وب سایت‌های اینترنتی و تنها بعد فضای مجازی تداعی می‌شود. سازندگان و توسعه‌دهندگان این شبکه قطعاً پس از ۳۰ سال، ایده‌های گوناگونی برای تاثیرگذاری‌های چند جانبه و عمیق‌تر بر مخاطبان خود طراحی نموده‌اند. همانطور که امروزه شاهد هستیم دیگر فضای سایبر یک فضای تک بعدی وب سایتی نیست، امروز مخاطب بدون اینکه احساس کند در میان چندین وجه از اشکال سایبر دست و پا می‌زند می‌توان فضای سایبر را به مثابه دریاچه‌ای در نظر گرفت که ابعاد گوناگون آن مانند جزایر کوچک و بزرگی هستند که شناگران در این فضا هر از چندگاهی به یکی از این جزایر سر می‌زنند (کامبد، ۱۳۸۸).

امروزه دیگر فعالیت در یک عرصه از فضای سایبر نمی‌تواند یک فعالیت اثرگذار و جامع باشد بلکه بسیاری از مراکز مهم و تاثیرگذار در تمام ابعاد این فضا با محتواهای مختلف در موضوعات مشترک فعال هستند.

با توجه به گسترده شدن سطح خدمات رسانی ادارات همچون ستادهای حوادث غیر مترقبه، ضرورت آموزش شهروندان در خصوص مقابله و پیشگیری از حوادث و بالابرای طبیعی بیش از پیش مورد تاکید است که بنابر آنچه گفته شد، بهترین و در دسترس‌ترین راه ارتباطی امروزه استفاده از فضای مجازی و دنیای وب است. دنیایی که زمان و مکان در آن به تعریف مخاطب بستگی دارد.

حساس و استراتژیک بودن تصمیم‌گیری در هنگام بحران از جمله شرایط مدیریت بحران است که فن آوری و ارتباطات روز به کمک مسئولین امر آمده و آنان را در یاری‌رسانی به شهروندان کمک و مدد می‌نماید. باتوجه به زلزله خیز بودن شهر قیامدشت واقع شدن این منطقه بر روی گسل زلزله، و همچنین احتمال بروز حوادث غیرمترقبه دیگر، ستاد مدیریت بحران شهر قیامدشت بایستی آموزش شهروندی را به اهالی مناطق متبوع خویش در دستور کار قرار دهد.

از آن جا که آگاهی و آموزش‌های اندکی در ارتباط با چگونگی برخورد قبل و بعد از این حوادث از طریق ارتباطات روز و فضای سایبری انجام شده است لذا در این پژوهش تلاش شده است تا خلاهای موجود در استفاده از ستادهای بحران شهرستان ری مستقر در فرمانداری و شهرداری قیامدشت در دسترسی از فن آوری و تکنولوژی‌های روز بررسی و واکاوی نموده و با اتخاذ نتیجه‌ای درست و معقول و منطقی و فواید جنبه‌های گوناگون آموزش سایبری، تاثیر این نوع ارتباطات را در آموزش امدادرسانی بر شهروندان مورد بررسی و مطالعه قرار گیرد و آنان را در استفاده از این آموزش‌ها در هنگام وقوع بحران مطلع و ترغیب نماییم.

روش شناسی

روش پژوهش

روش پژوهش به عنوان یک فرآیند نظام‌مند برای یافتن پاسخ یک پرسش یا حل یک مسئله می‌باشد. در این باره آمده است: روش پژوهش مجموعه‌ای از قواعد ابزارها و راه‌های معتبر (قابل اطمینان) نظام یافته برای بررسی واقعیت‌ها، کشف مجهولات و دستیابی به راه حل مشکلات است.

این پژوهش از لحاظ هدف، کاربردی و در زمره‌ی روش کمی قرار می‌گیرد که از حیث جمع‌آوری داده‌ها، توصیفی پیمایشی می‌باشد.

جامعه آماری، حجم نمونه و روش نمونه‌گیری

جامعه آماری تحقیق حاضر عبارت است از کلیه مدیران و کارشناسان شهرداری‌های و ستادهای بحران که طبق برآوردی که از ستاد بحران انجام شده نزدیک به ۷۰ نفر می‌باشند.

حجم نمونه و روش نمونه‌گیری:

روش نمونه گیری کل شمار بوده است. به دلیل اینکه در جدول مورگان نمونه‌ها زیر ۶۰ نفر به دست آمد، در نتیجه نمونه به صورت تمام شمار در نظر گرفته شد.

ابزارهای گردآوری اطلاعات

برای جمع‌آوری اطلاعات از ابزار پرسشنامه استفاده شد و پرسش‌شوندگان کارشناسان ستادهای بحران و حوادث خواهند بود. نحوه اجرای این پژوهش میدانی می‌باشد که توسط محقق از طریق مراجعه حضوری در شهرداری و ستاد بحران شهرداری قیامدشت پرسشنامه توزیع و جمع‌آوری شده است.

همچنین برای روایی پرسشنامه استاندارد از تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شده است. برای سنجش پایایی از روش آلفای کرونباخ استفاده شده است.

معرفی ابزار تحقیق

پرسشنامه ویژگی‌های جمعیت شناختی:

این پرسشنامه، مجموعه‌ای از ویژگی‌های جمعیت شناختی زیر را می‌سنجد: جنس، سن، وضعیت تأهل، سابقه کار، میزان تحصیلات، رشته تحصیلی، میزان استفاده از فضای مجازی و سایبری.

پرسشنامه محقق ساخته نقاط ضعف و قوت امداد و نجات:

به منظور تحلیل کمی اطلاعات و همچنین دستیابی به اطلاعات در مورد تأیید چارچوب، با توجه به تحقیقات و مطالعات کتابخانه‌ای و اینترنتی و مشورت با تعدادی از اساتید پرسشنامه‌ای شامل ۲۷ سوال بسته پاسخ برای بررسی و شناسایی نقاط ضعف و قوت و ۱۸ سوال بسته پاسخ برای بررسی و شناسایی فرصت و تهدید استفاده از فضای سایبر در گروه امداد و نجات با استفاده از طیف پنج گزینه‌ای لیکرت (بسیار زیاد، زیاد، متوسط، کم، و بسیار کم) که به ترتیب نمره ۵، ۴، ۳، ۲، ۱ به آنها تعلق گرفت طراحی شد و پس از دادن اطمینان در مورد محرمانه بودن اطلاعات تکمیلی از آنان خواسته شد پرسشنامه‌ها را شخصاً تکمیل نمایند. در جهت اطمینان از روایی پرسشنامه و سازه‌های در نظر گرفته شده آن تحلیل عاملی اکتشافی انجام گردید. پایایی این پرسشنامه ۸۵٪ می‌باشد.

پرسشنامه محقق ساخته عوامل تاثیرگذار بر بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر

به منظور شناخت عوامل تاثیرگذار بر بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر و مشورت با تعدادی از اساتید پرسشنامه‌ای شامل ۱۲ سوال بسته پاسخ برای بررسی عوامل موثر در طیف لیکرت (خیلی کم، کم، تا حدودی، زیاد و خیلی زیاد) در نظر گرفته شد. در جهت اطمینان از روایی پرسشنامه و سازه‌های در نظر گرفته شده آن تحلیل عاملی اکتشافی انجام گردید. پایایی این پرسشنامه ۸۳٪ می‌باشد.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

برای تجزیه و تحلیل یافته‌ها، از شاخص‌های آمار توصیفی شامل فراوانی، درصد میانگین و انحراف معیار، جهت مرتب کردن اطلاعات استفاده شد و به منظور تحلیل استنباطی داده‌های به دست آمده و باتوجه به ماهیت سؤال‌های پژوهش از ابزار اندازه‌گیری، از روش‌های آمار استنباطی شامل: آزمون مناسب آماری t-test، آزمون فریدمن و نیز تحلیل واریانس و رگرسیون و SWOT استفاده می‌شود. در این پژوهش، تحلیل‌ها بوسیله نرم‌افزار (SPSS۲۲) انجام گرفته است.

یافته‌ها

نتایج آمار توصیفی:

در جدول زیر فراوانی و درصد درصد مربوط به سن آزمودنی‌های شرکت کننده به تفکیک ارائه شده است.

مشخصات سن پاسخ دهندگان

جدول ۱- فراوانی و درصد مربوط به سن آزمودنی های شرکت کننده

سن	فراوانی	درصد
۲۵ تا ۳۵ سال	۱۶	۲۲/۸
۳۶ تا ۴۰ سال	۲۲	۳۱/۴
۴۱ تا ۴۵ سال	۱۲	۱۷/۱
۴۶ تا ۵۰ سال	۱۱	۱۵/۷
۵۰ سال به بالا	۹	۱۳/۰
جمع	۷۰	۱۰۰

مشخصات جنسیت پاسخ دهندگان

در جدول ۲- جنسیت نمونه آماری پژوهش مشخص شده است.

جدول ۲- جنسیت نمونه های پژوهش

جنسیت	فراوانی	درصد
مرد	۵۸	۸۲/۸
زن	۱۲	۱۷/۲
کل	۷۰	۱۰۰

اکثریت نمونه های آماری پژوهش حاضر مونث بودند به گونه ای که حدود ۵۸ نفر از نمونه های آماری مرد و ۱۲ نفر زن بودند.

مشخصات وضعیت سابقه کار

در جدول زیر شماره ۳- وضعیت سابقه کار نمونه های پژوهش بر اساس سوال مربوطه در نظر گرفته شده در پرسشنامه آورده شده است.

جدول ۳- وضعیت سابقه کار نمونه های پژوهش

سابقه کار	فراوانی	درصد
۱-۵ سال	۱۱	۱۵/۷
۵-۱۰ سال	۱۴	۲۰/۰
۱۰-۱۵ سال	۲۳	۳۲/۸
۱۵-۲۰ سال	۱۵	۲۱/۴
۲۰ سال به بالا	۷	۱۰/۰
جمع	۷۰	۱۰۰/۰

جدول ۳- بیانگر سابقه کار آزمودنی هاست که بیشترین فراوانی ۲۳ نفر برای سابقه کار ۱۰ تا ۱۵ سال می باشد.

آمار استنباطی:

عوامل تاثیر گذار بر بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر:

برای بررسی این موضوع فرضیه های زیر مورد بررسی قرار گرفت:

بین خصوصیات رسانه ای و بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر رابطه وجود دارد.

بین موقعیت های مواجهه و بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیرمترقبه در فضای سایبر رابطه وجود دارد.

بین دسترسی و بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیرمترقبه در فضای سایبر رابطه وجود دارد.

جدول ۴- نتایج ضریب همبستگی پیرسون در مورد رابطه بین خصوصیات رسانه‌ای و بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر

بالا بردن سطح آگاهی	
۰/۶۳۵	ضریب همبستگی
۰/۰۰۱	سطح معناداری
۷۰	تعداد

با توجه به داده‌های جدول فوق چون مقدار $r = 0/635$ در رابطه بین خصوصیات رسانه‌ای و بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر در سطح $0/01$ معنادار است، بنابر این فرض صفر (عدم وجود رابطه بین دو متغیر) رد و فرض تحقیق (وجود رابطه بین دو متغیر) تایید می‌گردد. به عبارت دیگر بین خصوصیات رسانه‌ای و بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر رابطه معنادار وجود دارد.

پس از بررسی رابطه ساده بین مولفه‌های خصوصیات رسانه‌ای و بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر برای تعیین بیش‌ترین عامل‌های خصوصیات رسانه‌ای با بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر از رگرسیون چند متغیره به روش گام به گام استفاده شده است که نتایج به شرح ذیل ارائه می‌گردد.

جدول ۵- نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیره بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر از روی خصوصیات رسانه‌ای

مدل	شاخص منابع تغییرات	مجموع مجذورات	درجات آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری
۱	رگرسیون	۱۵۱/۰۵۲	1	۱۵۱/۰۵۲	۲۳۷/۴۲۴	۰/۰۰۰ ^b
	باقی مانده	۱۶۴/۱۴۳	۶۸	۰/۶۲۴		
	کل	۳۱۵/۱۹۵	۶۹			

نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون در جدول فوق نشان می‌دهد که رگرسیون مولفه بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر از روی خصوصیات رسانه‌ای، از لحاظ آماری معنادار است و این مولفه‌ها بخشی از واریانس بالا بردن سطح آگاهی را تبیین می‌کند. به عبارت دیگر این نتیجه نشان می‌دهد که ضرایب رگرسیون معنادار است و شواهد کافی برای تأیید فرضیه وجود دارد. به عبارت دیگر بین مولفه خصوصیات رسانه‌ای با بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر رابطه معنادار از لحاظ آماری وجود دارد.

جدول ۶- نتایج ضرایب رگرسیون چند گانه بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر از روی مولفه خصوصیات رسانه‌ای

متغیر ملاک	پیش بین	ضرایب غیر استاندارد	ضرایب استاندارد	T	Sig
بالا بردن سطح آگاهی		B	خطای ضرایب غیر استاندارد		
۱	اثر ثابت	۰/۵۸۷	۰/۲۳۵	۲/۵۰۲	۰/۰۱۳
	خصوصیات رسانه‌ای	۱/۱۴۷	۰/۰۷۶	۱۵/۴۰۹	۰/۰۰۰
۲	R	۰/۶۳۵	R ^۲	۰/۴۷۹	

با توجه به میزان R^2 موجود در جدول فوق می‌توان نتیجه گرفت که خصوصیات رسانه‌ای در گام اول وارد معادله شده و به تنهایی در حدود ۴۸ درصد (۴۷/۹ درصد) از واریانس متغیر بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر را در مدل ارایه شده تبیین می‌کند. مقدار بتا درمدل ارایه شده نشان دهنده میزان تبیین واریانس متغیر های پیش بین روی ملاک است. بر اساس همین ضرایب استاندارد بتا بیشترین نقش و تبیین روی بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر بر عهده خصوصیات رسانه‌ای می باشد؛ به طوری که با هر واحد تغییر در واریانس خصوصیات رسانه‌ای به اندازه ۰/۶۳۵ در واریانس نمره بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر تغییر، ایجاد می‌گردد.

بین موقعیت‌های مواجهه و بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر رابطه وجود دارد.

جدول ۷- نتایج ضریب همبستگی پیرسون در مورد رابطه بین موقعیت‌های مواجهه و بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر

بالا بردن سطح آگاهی		موقعیت‌های مواجهه
ضریب همبستگی	سطح معناداری	
۰/۴۳۰**	۰/۰۰۱	
	تعداد	۷۰

با توجه به داده‌های جدول فوق چون مقدار $r = ۰/۴۳۰$ در رابطه بین موقعیت‌های مواجهه و بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر در سطح ۰/۰۱ معنادار است، بنابر این فرض صفر (عدم وجود رابطه بین دو متغیر) رد و فرض تحقیق (وجود رابطه بین دو متغیر) تایید می‌گردد. به عبارت دیگر بین موقعیت‌های مواجهه و بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر رابطه معنادار وجود دارد.

پس از بررسی رابطه ساده بین مولفه‌های موقعیت‌های مواجهه و بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر برای تعیین پیش بین ترین عامل‌های موقعیت‌های مواجهه با بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر از رگرسیون چند متغیره به روش گام به گام استفاده شده است که نتایج به شرح ذیل ارایه می‌گردد.

جدول ۸- نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیره بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر از روی موقعیت‌های مواجهه

مدل	شاخص منابع تغییرات	مجموع مجذورات	درجات آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری
۱	رگرسیون	۵۵/۳۵۴	۱	۵۵/۳۵۴	۵۴/۰۶۶	۰/۰۰۰ ^b
	باقی مانده	۲۴۳/۶۷۰	۶۸	۱/۰۲۴		
	کل	۲۹۹/۰۲۴	۶۹			

نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون در جدول فوق نشان می‌دهد که رگرسیون مولفه بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر از روی موقعیت‌های مواجهه، از لحاظ آماری معنادار است و این مولفه‌ها بخشی از واریانس بالا بردن سطح آگاهی را تبیین می‌کند. به عبارت دیگر این نتیجه نشان می‌دهد که ضرایب رگرسیون معنادار است و شواهد کافی برای تأیید فرضیه وجود دارد. به عبارت دیگر بین مولفه موقعیت‌های مواجهه با بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر رابطه معنادار از لحاظ آماری وجود دارد.

جدول ۹- نتایج ضرایب رگرسیون چند گانه بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای

سایبر از روی مولفه موقعیت‌های مواجهه

Sig	T	ضرایب استاندارد بتا	ضرایب غیر استاندارد		پیش بین	متغیر ملاک بالا بردن سطح آگاهی
			B	خطای ضرایب غیر استاندارد		
۰/۰۰۰	۹/۱۰۷		۰/۲۵۴	۳/۳۱۳	اثر ثابت	۱
۰/۰۰۰	۰/۳۵۳	۰/۴۳۰	۰/۰۸۲	۰/۶۰۴	موقعیت‌های مواجهه	
	۰/۱۸۴	R ^۲	۰/۴۳۰	R		۲

با توجه به میزان R² موجود در جدول فوق می توان نتیجه گرفت که موقعیت‌های مواجهه در گام اول وارد معادله شده و به تنهایی در بالای ۱۸ درصد (۱۸/۴ درصد) از واریانس متغیر بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر را در مدل ارایه شده تبیین می کند. مقدار بتا در مدل ارایه شده نشان دهنده میزان تبیین واریانس متغیرهای پیش بین روی ملاک است. بر اساس همین ضرایب استاندارد بتا بیشترین نقش و تبیین روی بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر بر عهده موقعیت‌های مواجهه می باشد؛ به طوری که با هر واحد تغییر در واریانس موقعیت‌های مواجهه به اندازه ۰/۴۳۰ در واریانس نمره بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر تغییر، ایجاد می گردد.

بین دسترسی و بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر رابطه وجود دارد.

جدول ۱۰- نتایج ضریب همبستگی پیرسون در مورد رابطه بین دسترسی و بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری

از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر

بالا بردن سطح آگاهی	
دسترسی	ضریب همبستگی
	سطح معناداری
	تعداد

با توجه به داده‌های جدول فوق چون مقدار $r = ۰/۵۷۷$ در رابطه بین دسترسی و بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر در سطح ۰/۰۱ معنادار است، بنابر این فرض صفر (عدم وجود رابطه بین دو متغیر) رد و فرض تحقیق (وجود رابطه بین دو متغیر) تایید می گردد. به عبارت دیگر بین دسترسی و بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر رابطه معنادار وجود دارد.

پس از بررسی رابطه ساده بین مولفه‌های دسترسی و بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر برای تعیین پیش‌بین‌ترین عامل‌های دسترسی با بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر از رگرسیون چند متغیره به روش گام به گام استفاده شده است که نتایج به شرح ذیل ارایه می گردد.

جدول ۱۱- نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیره بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر از روی دسترسی

مدل	شاخص منابع تغییرات	مجموع مجذورات	درجات آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری
	رگرسیون	۹۹/۵۵۹	۱	۹۹/۵۵۹	۱۱۸/۷۹۳	۰/۰۰۰ ^b
۱	باقی مانده	۱۹۹/۴۶۵	۶۸	۰/۸۳۵		
	کل	۲۹۹/۰۲۴	۶۹			

نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون در جدول فوق نشان می‌دهد که رگرسیون مولفه بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر از روی دسترسی، از لحاظ آماری معنادار است و این مولفه‌ها بخشی از واریانس بالا بردن سطح آگاهی را تبیین می‌کند. به عبارت دیگر این نتیجه نشان می‌دهد که ضرایب رگرسیون معنادار است و شواهد کافی برای تأیید فرضیه وجود دارد. به عبارت دیگر بین مولفه دسترسی با بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر رابطه معنادار از لحاظ آماری وجود دارد.

جدول ۱۲- نتایج ضرایب رگرسیون چند گانه بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر از روی مولفه دسترسی

Sig	T	ضرایب استاندارد بتا	ضرایب غیر استاندارد		پیش بین	بالا بردن سطح آگاهی
			B	خطای ضرایب غیر استاندارد		
۰/۰۰۰	۷/۰۰۶	۰/۲۳۵	۱/۶۴۴	۰/۲۳۵	اثر ثابت	۱
۰/۰۰۰	۱۰/۸۹۹	۰/۵۷۷	۰/۱۰۷۷	۰/۸۳۵	دسترسی	
	۰/۳۳۳	R ^۲	۰/۵۷۷	R		۲

با توجه به میزان R² موجود در جدول فوق می‌توان نتیجه گرفت که دسترسی در گام اول وارد معادله شده و به تنهایی در حدود ۳۳ درصد (۳۳/۳ درصد) از واریانس متغیر بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر را در مدل ارائه شده تبیین می‌کند. مقدار بتا در مدل ارائه شده نشان دهنده میزان تبیین واریانس متغیرهای پیش بین روی ملاک است. بر اساس همین ضرایب استاندارد بتا بیشترین نقش و تبیین روی بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر بر عهده دسترسی می‌باشد؛ به طوری که با هر واحد تغییر در واریانس دسترسی به اندازه ۰/۵۷۷ در واریانس نمره بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر تغییر، ایجاد می‌گردد.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف بررسی تاثیر نقش اطلاع رسانی سایبری بر آموزش امداد رسانی در شهروندان مطالعه موردی (ستاد بحران شهرداری قیامدشت) انجام گردید. روش پژوهش فوق از نوع کاربردی و از نظر ماهیت پیمایشی بود که برای جمع آوری داده‌ها پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد، روش نمونه‌گیری در این پژوهش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای بود. با توجه به نوع و ماهیت پژوهش حاضر جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها که با استفاده از نرم افزار SPSS ۲۰ انجام شد در سطح آمار توصیفی از جداول و ترسیم نمودار استفاده شد و در سطح آمار استنباطی از آزمون رگرسیون و ماتریس SWOT استفاده شد. به منظور آشنایی بیشتر با ماهیت متغیرهای پژوهش و تشخیص الگوهای حاکم بر داده‌ها، ابتدا به بررسی نتایج به دست آمده از تحلیل توصیفی می‌پردازیم. تعداد ۷۰ نفر کارمند، مدیران و کارشناسان شهرداری‌های و ستادهای بحران به عنوان نمونه در نظر

گرفته شدند. نتایج حاصل از مشخصات سن نشان داد که بیشتر پاسخ دهندگان در سن ۳۶ تا ۴۰ سال با حدود ۳۲ درصد و کمتر از همه سن بالای ۵۰ سال با ۱۳ درصد بودند.

در بخش جنسیت بیشترین گزینه مربوط به جنس مرد با ۸۳ درصد بود و کمترین گزینه نیز مربوط به جنس زن (۱۷ درصد) بود. در خصوص سابقه کار پاسخ گویان نیز بیشترین گزینه مربوط به سابقه کار بین ۱۰ تا ۱۵ سال (۳۲/۸ درصد) و کمترین گزینه مربوط به سابقه بالای ۲۰ سال (۱۰ درصد) بود.

بین خصوصیات رسانه‌ای و بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر رابطه وجود دارد .

نتایج پژوهش حاکی از این است که با توجه به سطح معناداری کسب شده (۰/۰۰۰) که کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد و میزان همبستگی بدست آمده به میزان ۰/۶۳۵ می‌توان گفت بین خصوصیات رسانه‌ای و بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر رابطه وجود دارد. نتایج این تحقیق همسو با نتایج پژوهش، آدالی و همکارانش (۲۰۱۰)، کیم (۲۰۰۷)، خانیکی و بابایی (۱۳۹۰)، مؤمن کاشانی (۱۳۸۹) می‌باشد.

در تبیین این یافته می‌توان می‌گفت آگاه شدن از اتفاقات بلافاصله پس از رخ دادن آنها، دسترسی به اخبار، هر وقت که تمایل برای آگاه شدن وجود داشته باشد، ارتباط با روزنامه نگاران و نتایج ملموس در استفاده از فضای سایبر نقش بسزایی می‌تواند داشته باشد و همه این موارد در بهبود وضعیت امداد رسانی و نجات نقش مهمی ایفا می‌کنند.

بین موقعیت‌های مواجهه و بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر رابطه وجود دارد . .

نتایج پژوهش حاکی از این است که با توجه به سطح معناداری کسب شده (۰/۰۰۰) که کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد و میزان همبستگی بدست آمده به میزان ۰/۴۳۰ می‌توان گفت بین موقعیت‌های مواجهه و بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر رابطه وجود دارد. نتایج این تحقیق همسو با نتایج پژوهش، جانسون و همکارانش (۲۰۱۱)، بابایی و خان نیکو (۱۳۹۰) می‌باشد.

در تبیین این یافته می‌توان می‌گفت: کسب آگاهی در باره امور، استفاده از سایت‌ها برای رفاقت و همراهی، موارد استفاده دائمی و یا قابل توجه، کسب منفعت و مطابقت با نظام ارزشی استفاده کننده از جمله موارد مهم در امر توسعه و استفاده از فضای سایبر در جهت امداد و نجات بوده و بی‌گمان در تسریع و پیگیری سریع امداد و نجات موثر می‌باشد.

بین دسترسی و بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیر مترقبه در فضای سایبر رابطه وجود دارد.

نتایج پژوهش حاکی از این است که با توجه به سطح معناداری کسب شده (۰/۰۰۰) که کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد و میزان همبستگی بدست آمده به میزان ۰/۵۷۷ می‌توان گفت بین دسترسی و بالا بردن سطح آگاهی شهروندان در مقابله و پیگیری از حوادث غیرمترقبه در فضای سایبر رابطه وجود دارد. نتایج این تحقیق همسو با نتایج پژوهش، آدالی و همکارانش (۲۰۱۰)، گلبک (۲۰۰۵)، خانیکی و بابایی (۱۳۹۰)، مؤمن کاشانی (۱۳۸۹)، می‌باشد.

در تبیین این یافته می‌توان گفت: مسائل اقتصادی، راحتی استفاده از روزنامه‌های مجازی و عدم پیچیدگی زیاد در امر فضای سایبر در استفاده از آن در امر امداد و نجات تاثیر بسزایی داشته و در بهبود و تسریع بخشیدن به امر امداد و نجات و اطلاع‌رسانی سریع و دقیق می‌تواند نقش مهمی داشته باشد.

محدودیت‌های پژوهش

محدود بودن اطلاعات و آمار در زمینه فضای سایبر در گروه امداد و نجات

محدود بودن پژوهش به ابزار اندازه‌گیری محقق ساخته و نبود پرسشنامه استاندارد در این خصوص.

وسعت زیاد جامعه پژوهش و مسافت زیاد جهت توزیع و جمع‌آوری پرسشنامه.

پیشنهادات

الف - پیشنهادات پژوهشی

پیشنهاد می‌شود گروه‌های امداد و نجات توجه ویژه‌تری برای استفاده از برنامه ریزی نوین و مدیریتی را در امر فضای سایبر داشته باشد.

پیشنهاد می‌شود در زمینه تدوین قوانین و آیین‌نامه‌های اجرایی در امر فضای سایبری از کلیه متخصصان این امر استفاده شود. پیشنهاد می‌شود در خصوص بانوان شاغل در گروه امداد و نجات نیز راهکارها و تمهیداتی در خصوص ارائه خدمات یکسان به این افراد اندیشیده شود.

ب- پیشنهادات کاربردی

با توجه به فرضیه شماره یک این پژوهش پیشنهاد می‌شود، فضای سایبر برای رسیدن به جایگاه واقعی خود در زمینه امداد و نجات باید از تمامی امکانات بالقوه خود جهت توسعه فضای سایبری و همایش‌های امدادی و نجات، نظام شناسایی جذب و حمایت از منابع انسانی متخصص، توجه به گروه امداد و نجات بانوان، بروز بودن امکانات و زیرساخت‌های فضای سایبری (کیفیت) استفاده نموده و با برنامه‌ریزی مدون جهت توسعه فضای سایبری در سایر بخش امداد و نجات و مدیریت صحیح در این امر موفق باشد. با توجه به فرضیه شماره دو این پژوهش پیشنهاد می‌شود، گروه امداد و نجات باید یک برنامه راهبردی جامع تدوین کنند تا ضعف‌ها به فرصت‌ها تبدیل شوند.

با توجه به فرضیه شماره سه این پژوهش پیشنهاد می‌شود، بخش گروه امداد و نجات ضمن بروزسانی اطلاعات و استفاده از تکنولوژی‌های روز، تعداد گروه‌هایی که در زمینه امداد و نجات فعال باشند نیز به حد نرمال برساند و باعث به وجود آوردن رقابتی سالم در بین کارکنان گردد.

با توجه به فرضیه شماره چهار این پژوهش پیشنهاد می‌شود، با یک برنامه دقیق و اصولی، افزایش شمار دانش‌آموختگان امداد و نجات و استفاده از همه پتانسیل امداد و نجات، این تهدیدها را به فرصت تبدیل نمود.

منابع

امینی حسینی، کامبد، محمدرضا قائم مقامیان و بابک منصوری و سلماز حسینیون (۱۳۹۰). توسعه روش ارزیابی بافت‌های آسیب پذیر شهری در مناطق لرزه خیز (مطالعه موردی: بخشی از منطقه ۱۷ شهر تهران). انتشارات پژوهشگاه بین‌المللی زلزله‌شناسی و مهندسی زلزله. ۹۰-۱۹.

بابایی، محمود، خان نیکی، هادی (۱۳۹۰)، فضای سایبر و شبکه‌های اجتماعی، مفهوم و کارکردها، فصلنامه علمی پژوهشی جامعه اطلاعاتی ۱ (۱).

تافلر، آلوین (۱۳۸۰)، موج سوم، ترجمه: خوارزمی، شهین دخت، تهران: نشر گفتار، ۱۳۸۰.

کاستلز، مانوئل (۱۳۸۰)، عصر اطلاعات: اقتصاد، جامعه و فرهنگ؛ ظهور جامعه شبکه‌های، ج ۱، ترجمه احد علیقلیان و افشین خاکباز. تهران: انتشارات طرح نو.

مؤمن کاشانی نوشین (۱۳۸۹)، اعتماد الکترونیکی: بررسی نقش تجربه خرید اینترنتی و دانش مشتری نسبت به کاربری اطلاعات و مکانیزم‌های ایجاد امنیت. پژوهشنامه بازرگانی. ۱۴ (۵۵)، ۲۳۵-۲۶۷.

Adali, S., Escriva, R., Goldberg, M. K., Hayvanovych, M., Magdon- Ismail, M.

Golbeck, J. (2005). Computing and Applying Trust in Web-based Social Networks. Unpublished doctoral dissertation, University of Maryland, College Park.

Greenberg, L. (2005). Emotion focused therapy for depression. Washington: American Psychological Association.

Johnson, M. D., Anderson, J. R., & Stith, (2011). An Application of Marital Horizon Theory to Dating Violence Perpetration. Family Science Review, 16 (2): 13-26.

Kim, J. Y. (2007). Rule and Exception in Criminal Law (Or, Are Criminal Defenses Necessary?).
Tul. L. Rev., 82, 247.

Kreitner, Robert; "Management"; 7th ed.; Boston: Houghton Mifflin Co.; 1998.

Szymanski, B. K. & Wallace, W.A (2010). Measuring Behavioral Trust in Social Networks. IEEE
International Conference on Trust.

Whittaker, Jason, The Cyber Space Handlbook.London and Newyork: Routledge, 2004.

Investigating the Impact of the Role of Cyber Information on the Training of First Aid in Citizens (Case Study of Crisis Headquarters of Municipal Ghiamdast)

Ensiyeh Esmaeli Neyestani¹, Ani Mirzakhania², Rohullah Ahmadzadeh Kermani³

Abstract

The purpose of this study was to investigate the effect of the role of cyberinformation on the provision of relief education in citizens of the case study (headquarters of Rey municipality crisis). To do this, using a descriptive survey method, information was collected using researcher-made questionnaire made by the rescue and rescue strengths and researcher made The factors influencing citizens' awareness about coping and tracking unexpected incidents in cyberspace were collected. The statistical society includes all the statistical population of the study, all managers and experts of the municipalities and crisis departments, which according to the estimates made by the headquarters of the crisis were close to 70 people. Because the samples were below 60 in the Morgan table, the sample was considered as an integer. Data analysis was done on descriptive and inferential levels. Descriptive statistics were used in descriptive statistics and inferential statistics, t-test, Friedman test, and also analysis of variance, regression and swot were used. The findings showed that there is a relationship between the characteristics of media, the situations of exposure, access and raising the level of awareness of citizens in coping with and tracking unforeseen incidents in the cyberspace. Also, the strengths of the rescue and relief group are: "The amount of cyber facilities, credits to upgrade cybercurrencies, the amount of facilities and equipment in the cyber space, and ... and the weaknesses are: "The quality of cyber education, the presence of experienced educators to use cyberspace, and more".

Keywords: Informing, Cyber, Cyber Space, Crisis Management, SWOT

---

¹- Master of Science in Social Communication, Islamic Azad University, Tehran East Branch, Tehran, Iran (Corresponding Author)

²- Assistant Professor, Department of Communication Sciences, Faculty of Humanities, Tehran East Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

³- Assistant Professor, Department of Communication Sciences, Faculty of Humanities, Tehran East Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran